

tem oziru storilo, češ, da je to njegova zasluga. Razveselivo je pač, če ravna naše korake in sklepe daleč odzunaj; mene še posebno veseli, da dela vse to tista roka, ki je prej toliko časa podpisovala napredna načela, sedaj podpisuje program S. L. S. in bo najbrž, če ji bo to kazalo, tudi Vam, gospoda na desni, napravila svoj spoštljivi kompliment. (Veselost.) — Toda o tem ne bom dalje govoril, ampak izpregovoriti hočem še nekaj besed glede koristi, ki bi jih imelo ne samo učiteljstvo, ampak ki bi jih imela sploh vsa naša domovina od pravočasne regulacije učiteljskih plač.

Poleg splošnega boljšega šolskega napredka, ki bi se dosegel, če bi bilo učiteljstvo zadovoljno — saj bi se odvrnjeno od postranskega privatnega zaslužka, zaradi katerega izgublja toliko časa in toliko telesnih in duševnih sil, moglo popolnoma posvetiti svojemu poklicu — je treba pomisliti, da bi imel dobiček tudi kmet, trgovec, obrtnik, ker je učiteljstvo njegov konsument.

Toda ne glede na to nastane vprašanje: Ali učiteljstvo takšno, kakršno je danes, zasluži izboljšanje plač ali ga ne zasluži? Jaz pravim, da ga zasluži, in sicer zaradi tega, ker se naše učiteljstvo strogo drži tiste naloge, ki mu jo nalaga § 1. državnega šolskega zakona iz leta 1869. Ta paragraf pravi, da bodi vzgoja mladine versko-naravna. Jaz pravim, da se naše učiteljstvo drži ravno citiranega paragrafa. (Ugovori na levi.) Res je, grešniki se dobe povsod, med učitelji, pa tudi med duhovniki, advokati in trgovci. (Medklici na levi.) Pa prosim Vas, gospodje, saj imate moč v rokah! Kaznujte ga, kdor je kazni vreden, saj ste dobro izvežbani v tem. (Klic v središču: „Res je!“) Seveda pa ne razumem pod versko vzgojo političkega fanatizma, pač pa si razlagam to vzgojo po onem nauku, ki ga je učil največji učitelj vseh narodov, Jezus Kristus, ko je dejal: Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe! — Učitelj, vkljub temu, da strada, da trpi pomanjkanje, zvesto izpolnjuje svoje dolžnosti! Ne rečem, povsod se dobe grešniki, ali kdor si čist in nedolžen, pa poberi kamen in ga vrzi vame! (Odobravanje v središču.)

Iz tega, kar sem navedel, gotovo izvira opravičena trditev, da v danih razmerah učiteljstvo ne more delati več, kakor dela, in v danih razmerah tudi drug klic ne more izhajati iz vrst učiteljstva, nego ta: Naj dežela plačuje delo, ker je dežela za to dolžnik!

Seveda nastane tu vprašanje, kje dobiti denar?

Že v jesenskem zasedanju sem med drugim stavil predlog, naj se vlada pozove, da naj plača 50 % k učiteljskim plačam. Tedaj je čestita večina visoke zbornice zavrnila ta predlog, ki se ga bom pa v zvezi temu usojal danes ponoviti. Sploh pa je želja učiteljstva, da naj bi država, ki ima po členu XVII. državnega osnovnega zakona vso oblast nad šolstvom, prevzela tudi vse dolžnosti napram učiteljstvu. Tako se je že dne 3. novembra 1899 izreklo vse avstrijsko učiteljstvo brez razlike narodnosti na skupni skupščini na Dunaju za tak državni prispevek. Tedanji voditelj naučnega ministrstva, dr. Hartel, je tudi deputaciji učiteljstva zagotovil, da bo prva skrb države, sanirati deželne finance z edinim namenom, da se bo končno mogla definitivno rešiti regulacija plač vsega avstrijskega učiteljstva.

Zato stavljam predlog, ki se glasi:

„Deželni zbor skleni:

Vlada se pozivlja, da prispeva deželi 50 % za plače ljudskošolskega učiteljstva.“

Nadalje sem v zadnjem zasedanju stavil nujni predlog, naj se uvede takozvani kulturni davek. Pri tem stojim na tistem stališču, ki ga je pred par leti zastopal g. poslanec dr. Šusteršič, ko je na nekem javnem shodu v „Katoliškem domu“ dejal, da se more regulacija učiteljskih plač izvršiti le tedaj, če zaradi tega ne bo bolj obremenjen kmetiški stan, ker je že danes dovolj obremenjen. To je čisto pravilno, da se ne obremene manj imoviti, ubožnejši sloji, temveč naj se obremene tisti krogi, ki razpolagajo z večjimi dohodki in tega obremenjenja ne bodo toliko čutili. To pa je le mogoče, ako uvedemo kulturni davek, ki naj zadene zavode, ki morajo polagati javne račune. V Ljubljani je takih zavodov 61, ki so imeli v preteklem letu okoli 6.000.000 čistega dobička. Če se na zavode na deželi računa dva milijona, bi bilo to skupaj 8.000.000. (Poslanec Supančič: „Gotovo še več!“) In nikogar ne bi bolelo in nihče ne bi bil direktno prizadet, če bi se tem zavodom naložil kulturni davek. Tako bi bilo mogoče deželi izboljšati učiteljske plače, ne da bi bil kmet bolj obremenjen. De-

žela bi na ta način lahko dobila 100.000 K (Poslanec Supančič: „Več, več!“), ako ne več na leto. Na strani 9. priloge 226. vidim, da se je finančni odsek oziral na moj samostalni predlog, glede katerega predlaga pod točko 17. svojih predlogov, da se naj odstopi deželnemu odboru, samo da je tamkaj izpuščena besedica „kulturni“ davek. Jaz bi iskreno priporočal deželnemu odboru, da se oprime tega **kulturnega davka**, in zagadelej stavljam v sprejetje drugi predlog, ki se glasi:

„Deželnemu odboru se naroča, da izdela do prihodnjega zasedanja zakonski načrt o uvedbi kulturnega davka, s katerim se obremene zavodi, ki so prisiljeni polagati javne račune, v korist ljudskemu šolstvu in učiteljstvu.“

Ako se to izvrši, bi imeli na razpolago 100.000 K, če ne še več. Ali to še ne bi zadostovalo! Toda mi smo ljudski poslanci, in ker ljudstva ne gre obremenjevati z novimi davki, in ker to, kar delamo tukaj, delamo zgolj iz ljubezni do ljudstva, pa **odpravimo dijete!** Sicer nas je malo tu, ki bi živeli v bogastvu, ali nič zato, odpravimo dijete! Ob enem pa naj bodo mesta deželnega glavarja in mesta deželnih odbornikov častna mesta. (Odobravanje v središču.) — Vrše se tudi razna znanstvena potovanja, za kar je določenih 14.000 K. Odpravimo tudi to! Na dijete bi pridobili 30.000 K, na plači deželnega glavarja in deželnih odbornikov 27.000 K in na potovanjih 14.000 K. To ugne skupaj znašati okroglih 80.000 K. Kulturni davek bo dal 100.000 K, skupaj imamo torej že 180.000 K. S tem bi se pa že lahko začasno regulirale učiteljske plače v smislu predloga g. grofa Margherija, kar bi veljalo toliko časa, dokler ne priskoči država deželam na pomoč!

Gospodje! Vse to, kar sem navedel v pokritje teh stroškov, bi bilo tudi veliko lažje izvedljivo in bolj demokratsko in bolj socialno in tudi bolj simpatično, kakor pa zvišanje naklad na pivo, o čemer naj povem že danes v svojem imenu in v imenu svojih tovarišev, da tako zvišanje naklad najodločneje odklanjamo. (Odobravanje v središču.)

Gospoda, velika krivda, da se stanje učiteljstva ne izboljša, je na strani države, ki sistematično prezira slabi položaj dežele, namesto da bi ji priskočila na pomoč. Toda ravno tako, kakor je država krivična nasproti ljudskemu šolstvu, ravnotako je krivična nasproti srednjemu šolstvu. Dokaz za to je tudi dejstvo, da ne razpiše izpraznjenih mest na ljubljanskih gimnazijah.

Iz zadnje seje deželnega šolskega sveta je znano, da tri mesta na slovenski gimnaziji po preteku dolgega časa še vedno niso razpisana, dočim se je za prosto mesto na nemški gimnaziji, ki ga je doslej zavzemal profesor Pavlin, takoj zahteval terno-predlog. Tu je seveda slovenska večina deželnega šolskega sveta ravnala popolnoma prav, da je to zahtevo zavrnila in zahtevala, da se ob enem razpišejo tudi prosta mesta na slovenski gimnaziji. Prav pa je tudi, da se v tej zadevi oglasi deželni zbor in zahteva, da se razpišejo prosta mesta in zasedejo s profesorji, ne pa da bi ta mesta izpolnjevali vedno le suplenti. (Odobravanje.)

Kakšne so razmere na ljubljanski realki, to je visoki zbornici znano. Dijakov slovenske narodnosti je na tem zavodu okrog 300, nemške pa okrog 200. Če se torej računa le po številu slovenskih dijakov, je gotovo potrebna slovenska realka v Ljubljani. Ne gre pa, da bi se pridobila za slovenske dijake realka na ta način, da bi se premestila realka iz Idrije v Ljubljano. Mesto Idrija je žrtvovalo velikanske vsote za svoj zavod, zato je kratkomalo izključeno, da bi se realka premestila iz Idrije. (Odobravanje.)

Tako sem prišel do idrijskih razmer. Popolnoma kratek bom tu in dotakniti se hočem le še hlapca Jerneja in njegove pravice v Idriji. O razmerah v Idriji sem imel priliko že večkrat govoriti v tej zbornici in, kakor menim, nekaterim gospodom ni všeč, da se govori o žalostnih razmerah idrijskega delavstva. Vzlic temu se jih moram nakratko zopet dotakniti. Idrija pač zavzema popolnoma drugo stališče, kakor ostala mesta v deželi. Plačuje pač veliko, a zato ne dobi nič. In celo, če mesto samo hoče storiti kaj dobrega za delavstvo, pravi deželni odbor, da to ni socialno, da to ni dobro, in stavlja zapreke, da se dotične namere ne morejo izvršiti. (Klici: „Tako je!“) Dotakniti se hočem danes samo enega vzroka, ki je velikega socialnega in velikega zdravstvenega pomena za delavstvo. To so namreč stanovanja, ki jih daje bogati rudniški

erar na razpolago ubogemu idrijskemu delavstvu. Vem, da visoki deželni zbor nima direktnega vpliva na to, da bi se ugodno rešilo to vprašanje in izboljšale razmere, ali mislim pa vendar, da bo klic s tega mesta našel več odmeva na pristojnem mestu, kakor pa če delavstvo samo zdihuje v svojih zatohlih prostorih in si ne more pomagati.

Rudniški erar je dajal koncem leta 1908 delavstvu na razpolago 46 delavskih hiš s 193 stanovanji. Opomniti moram tu, da je v Idriji delavskih rodov, ki štejejo 4623 oseb, da pride torej povprečno na eno stanovanje 23 oseb. (Ogorčenje v središču.) Da vidite ta stanovanja v tem času, ko je vse zabito in zaprto, bi Vas bilo naravnost groza. Neka žena mi je pripovedovala, da mora spati pod pečko kakor mačka, da morejo otroci spati v postelji. V delavski rodovini je umrl sin na jetiki. Od njegovega brata sem zvedel, da je ležal na jetiki bolan brat v kuhinji, kjer je spal tudi on. V sobi pa je spalo ostalih šest članov rodovine. Omenjam, da je stanovanje — čeprav erarično — obstajalo samo iz kuhinje in ene sobe! A takih rodov in v Idriji sto, ki morajo bivati z mnogoštevilno rodovino v tesnem prostoru. Tako si ljudje po krivdi rudniške uprave sami nakopavajo bolezni. — Da je v takih razmerah ugodno zdravstveno stanje nemogoče, je umljivo in zato tudi umira v Idriji 25 % do 30 % ljudi za jetiko (Klici v središču: „Čujte!“), in je v mestu vse polno ljudi škrofuloznih in obolenih na drugih takih boleznih, in to le zaradi slabih stanovanj. (Poslanec dr. Oražen: „Škandalozne razmere!“) Tukaj bi se dalo izpremeniti in na bolje obrniti marsikaj, in jaz mislim, da ne bo odveč, ako se visoka zbornica izreče proti takim razmeram ter predlagam resolucijo, ki se glasi:

„Deželni zbor skleni:

Vlada se pozivlja, da nemudoma stopi v dogovor z delavskim ministrstvom v svrhu, naj to ministrstvo sporazumno z mestno občino idrijsko in rudniškim ravnateljstvom v Idriji na svoje stroške zgradi dovoljno število delavskih stanovanj v Idriji.“

Častita gospoda, prihajam h koncu. Glede drugih stvari, ki so mi še na srcu, se bom oglasil na primernih mestih, ko preidemo v podrobno razpravo, za sedaj pa le še rečem eno: Imejmo usmiljenje s hlapcem Jernejem in njegovo pravico v učiteljstvu, pa imejmo tudi usmiljenje z onim delavskega stanu idrijskega mesta! Smatramo za svojo dolžnost, da z vsem ognjem prepričanja delamo za izboljšanje takih razmer. V ta ogenj vrzimo vse sovraštvo, vse nasprotno, vse ozire, da vstane iz njega svobodna in neoskrunjena pravica hlapca Jerneja v učiteljstvu slovenske in nemške narodnosti in hlapca Jerneja v idrijskem delavstvu! (Živahno odobravanje in ploskanje v središču.)

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani, registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca februarja K 55.820.96.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v pošt-nih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Uradne ure: Vsak četrtek od 1/2. — 1/3. popoldne in vsako soboto od 6. — 7. zvečer.

Z lažjo se slepe!

Izstopile so tričetrtine „Zavezinih“ članov! Tako vest prinaša „Slovenec“, ko proglašajo prokletstvo nad „Hlapci“. Dober manever „Slovenčevih“ urednikov, ki so se ga priučili od Slomškarjev. (Ali pa narobe.) Toda tudi na to vabo vam ne sede nihče več! **To trditev bomo statistično dokazali kot lažljivo.** Dokazali bomo ob priliki statistično, koliko jih je izstopilo in, če bo potreba, tudi povedali, kateri so izstopili. **Dokazali pa bomo tudi, koliko jih je pristopilo, dokazali, da je število „Zavezinih“ članov naraslo za več članov, nego jih ima vsa „Slomškova Zveza“** — s kateheti vred, ki imajo večino. —

Poleg tega bomo tudi dokazali:

1. da tvori večino „Sl. Zv.“ katehetstvo in duhovništvo sploh;

2. da drugo mesto zavzemajo ženske (čast izjemam!), ki zaradi preobilice ne dobe služb;

3. da naslednje mesto zavzemajo oni, ki so se hoteli efialtsko okoristiti, torej koristolovci, ki so puhleži, neznačajnejši in sploh siromaki za delo v šoli ali izven nje;

4. da so potem oni, ki so se žrtvovali za ženo in otroke (jih spoštujemo še, ker nismo strankarji, ampak v prvi vrsti ljudje) — ne da bi pri tem iskali egoistiških koristi in stvari, ki bi se jim lahko odrekli, temveč jim je bilo le do eksistence otrok in žene, ki jih preskrbeti jim je dolžnost in tudi če postane žrtev lastna oseba. — Ti so zmožni dela, ker ste si hoteli prilastiti le njih zmožnost in delo, ki vam tako primanjkuje, toda zaman, zakaj z nepoštenjem ste jih ubili — izgubili so zmožnost, ker so izgubili vero vase;

5. da imate edino enega v svoji sredi iz prepričanja, ne iz sebičnosti, ne iz egoizma, ne iz koristolovstva, ki je poštenjak od nog do glave, ki se vam ne vda, ko ga hočete okoristiti na škodo naprednega kolega. On je poštenjak, zato ga spoštujemo in vidimo v njem, in le v njem poštenje „Sl. Zveze“, ako prav ne stoji na čelu, temveč je resen, skromen in ponižen delavec v prid svojemu stanu in narodu.

Vse to vam dokažemo! Samo recite, kdaj! Čimprej — tem bolje za nas, čim pozneje — tem bolje za vas! Mi smo pripravljeni!

Učiteljstvo in obrambni sklad C. M. D.

Da, nemško učiteljstvo je darovalo po svojih močeh, posamezno in z združenimi močmi so polagali kamen za kamenom za naš pogin, polagali, ker se zavedajo in dobro vedo, v kak namen ima služiti ta denar. Žrtvovali so in še žrtvujejo!

Pa so li nemški učitelji kaj boljše situirani proti nam? Menda ne in večina je prav tako tupatam v zadregi kot nas kateri ter na Slov. Štajerskem, Kranjskem ali Primorskem. A nekaj drugega je pri njih, česar med nami povsod ne najdeš. — Zaveznosti je malo več in malo več narodnega ponosa in s tem več žrtvovanja!

Predlagalo se je že marsikaj, kako bi tudi učiteljstvo slovensko prispevalo čimveč za obrambni sklad C. M. D. Nekatera — a malo še doslej — učiteljska društva so sklenila nabirati do 200 K in tudi posamezniki so podpisali. Pa, kolegi in kolegije, to je vse premalo, mi lahko zmoremo več, več, veliko več in to s tako malenkostnimi prispevki mesečno, da bo utrpel lahko tudi oni ki mu trdo šiva ob robu.

Gotovo je, da se lahko vsa k o s l e d n j e učiteljsko društvo priglasi, in pomislite, kolikokrat 200 K pa je to. Zdi se mi in če se ne motim, bi prispevala učiteljska društva sama 34 kamnov. Glejte, kako bi povzdignili število in kako se približali zadnji desetici, ki je že zasedena, in z njo dopolnili število 1000 × 200.

Svoječasno se je predlagalo, naj bi dal vsak učitelj društva 20 h, kar bi pač vsak učitelj mesečno lahko utrpel, in v petih letih bi dalo učiteljstvo 10.200 K, s čimer bi se lahko ponašalo in ponosno stalo svojim nemškim kolegom nasproti slovensko učiteljstvo in z njim bi se ponašal naš narod.

Pa ta številka, če se zganemo sedaj v resnih dnevih tudi mi učitelji, bo prekoračena, dosti prekoračena in ko jo bomo položili milemu našemu domu na altar, se nam bo sree smejalo radosti, in mi slovenski učitelji bomo storili v polni meri svojo dolžnost.

Toraj kolegije in kolegi po vseh slovenskih deželah: sedmi februar nas kliče zopet in ne preslišimo tega klica tudi sedaj. Pomislimo, da imamo od 7./2. 1910 sovražnika tudi med sabo in ne samo ob mejah in da rabi C. M. D. naše pomoči danes veliko bolj, česar se moramo mi tudi pošteno zavedati!

Predsedniki posameznih učiteljskih društev, ki še niso priglasi, storite ob prvem prihodnjem zborovanju svojo dolžnost in privedite svoje društvo sigurno do sklepa, da se priglasi k obrambnemu skladu C. M. D. Za teh par mesecev plača lahko vsak svoje desetice nazaj! (Naj se pa ne uvažuje izgovor, da je že itak vsak učitelj član podružnice v svojem kraju, ki je pristopila k skladu, zakaj Nemei imajo tudi podružnice, a vendar še izven teh prispevajo! Upamo danes zatrdno, da naši klici ne bodo brezuspešni in da bomo

prihodnje dni že čitali posamezne izjave in da bomo v kratkem našli vsa učiteljska društva med bramborci! R.

Od druge strani smo prejeli:

K tozadevni notici v predzadnjem „Učit. Tov.“ pripominjamo, da se je že opetovano v stanovskih glasilih slovenskega kakor tudi nemškega štajerskega učiteljstva namigavalo, da naj učiteljstvo štajerske dežele v ožigled nameravane regulacije učiteljskih plač opusti vsako skupno akcijo glede obrambnih skladov: Slovenci C. M. D., Nemci Roseggerjev fond. — Mi se popolnoma strinjamo s tem — za zdaj! Ker je kranjsko učiteljstvo v tem položaju kakor štajersko, bi kazalo, da se tudi ono zediní v tej ideji z nami.

Še nekaj o celibatu, ki ni celibat.

Trst, dne 27. februarja.

Res je, da ima vsaka stvar svoje senčne in solnčne strani, kakor pravi neka tovarišica v 7. številki „Učit. Tov.“, ko hoče dokazati, da so samo učiteljice-matere v resnici dobre učiteljice in vzgojevalke. Zdi se, da opazuje tudi ona vso stvar samo od solnčne strani. Po tem sklepu bi se morale postavno poročiti vse učiteljice — takoj, ko pridejo iz učiteljskega, ker le kot matere in očetje bodo po taki logiki res dobre vzgojevalke in vzgojevalci. Z isto pravico bi morali trditi, da so vse matere tudi dobre vzgojevalke, zato ravno, ker so matere. V resnici pa vidimo mnogo mater, ki niso baš dobre vzgojevalke. Ravno tako se ne more trditi, da so samo učiteljice-matere najboljše učiteljice, vzgojevalke, svetovalki itd.

Delovanje učiteljice je le takrat pravo in uspešno, ako je večina njenih misli in skrbi le v šoli. Učiteljica je danes kolikortoliko prosta družinskih skrbi, prosta vsega trpljenja, ki se večkrat pojavi v zakonem življenju.

Posveti se lahko samo šoli, kar je tudi njena sveta dolžnost, ker se je odločila za ta poklic bodisi iz prave ljubezni do njega, bodisi — da povemo bolj po vsakdanje — zato, da bo preskrbljena za življenje. V šoli uči, vzgaja svojo mladino z nekakim veseljem, z veliko ognjevitostjo. Saj bije tudi v njenih prsih nežno čuteče žensko srce. V šoli se čuti učiteljica doma, tu dobi mesto, kjer lahko razvija svoje delovanje, ki se pa ne sme cepiti na preveč strani. Pride iz šole domov, se lahko mirno odpočije, si nabere novih moči, da bi mogla priti jasnega in vedrega čela zopet med svoje malčke in nadaljevati zapričeto delo. Ostane ji še dovolj časa, da si uredi svojo malo ekonomijo in da vzame knjigo ali časopis v roke, da si izpopolni svoje znanje in širi svoje obzorje; saj mora vendar napredovati z duhom časa. Z zanimanjem opazuje lahko razvoj vseh domačih umetnosti in deluje v prid mladine in naroda sploh.

Drugače pa je potem, ko se učiteljica omoži. Razne slabosti in nadloge, ki so navadne posledice zakonskega življenja, jo premnogokrat odtegnje šoli in mladini. Večina misli in skrbi omožene učiteljice mora biti — če je prava zakonska žena in mati — na lastnem domu, pri možu, eventualno otrocih. No, in tedaj je ona ljubezen in skrb do šole in mladine gotovo za mnogo procentov manjša. In kako ne! Saj ima učiteljica sedaj moža, bitje, ki mu je posvetila življenje; ima otroka, ki mu je dala življenje! Nima li tu zakonska žena dovolj opravila, če hoče vestno izpolniti dolžnosti matere in žene?

Če pa zapušča otroke, svoj najdražji zaklad, toliko in toliko ur na dan v varstvo služkinje, potem naj mi dotična omožena tovarišica ne govori o nasvetih negovanja otrok, ker njena zasluga je le ta, da je dala otroku življenje. O negovanju in vzgoji njenih otrok bo pa govorila njena služkinja ali druga zato plačana tuja oseba, ki se pravzaprav peča s tem. Sama taka mati zna pa o tem povedati toliko, kolikor njena neomožena koleginja, ki tudi vzgojujejo tujo dečo.

Enako je z gospodinjstvom. Vemo, da je velika večina neomoženih učiteljic, ki so iz raznih vzrokov prisiljene, da vsaj deloma vodijo lastno ekonomijo, kolikor jim dopušča čas!

Poudarjam, kolikor jim dopušča čas! Redno gospodinjiti same ne morejo. So dnevi, ko je učiteljica v šoli n. pr. od 7³⁰ zjutraj do poldne, od 1³⁰ do 4. popoldne; to je posebno v zimskem času, lahko rečemo od noči

do noči. In omoženim učiteljicam se tudi ne godi bolje; tudi one nimajo za gospodinjstvo nič več časa na razpolago kakor njihove neomožene tovarišice. Glavna vloga gospodinjstva je zopet v rokah služkinje.

Ni res torej, da more le omožena učiteljica dajati potrebne nasvete glede gospodinjstva. Iz lastne izkušnje zna svetovati omožena ravno tako kot neomožena učiteljica.

Sklepam z vzklikom: Možite se, tovarišice, saj vam tega nihče ne brani, ni branil in vam tudi odslej ne bo! Premislite pa dobro, preden si naložite dvojno breme, da ne pridete z dežja pod kap.

Vedite pa, če niste bile pred zakonom delavne, vestne, skrbne in dobre učiteljice, boljše tudi po zakonu ne postanete.

Ne verjamem, da je ravno zakon tisti stroj, ki pretvarja slabe učiteljice v dobre.

O — anka.

K vprašanju o možitvi učiteljic.

Cenjenim tovarišicam.

Nasprotje, ki je nastalo med nami, nam ne bo v korist. Učiteljice tvorimo polovico močne učiteljske organizacije ter složne smelo zahtevamo, da nas uvažejo cenjeni tovariši ter z njimi vsa javnost. Me imamo isto izobrazbo, imamo iste dolžnosti ter zahtevamo iste pravice, ki jih uživajo naši stanovski sodružniki. Tega nam naši tovariši ne morejo zameriti. Bojevati se hočemo z njimi za blagor našega stanu, podcenjevati pa nečemo in ne smemo same sebe, biti hočemo z njimi enakopravne.

Nerazumljivo se mi zdi, ako hoče gđ. tovarišica krčiti naše pravice. Pravico do življenja, tudi do zakonskega življenja, ima do danes vsak državljani v svojem poklicu, razen istih, ki so pod prisogo posvetili svoje življenje Bogu. Da bi se baš me učiteljice ne smele poročiti, to je krajanje naših stanovskih, krajanje naših človeških pravic! Ravno nas bi ne smel nikoli ogrevati žarek domačega ognjišča, ravno me bi ne smele imeti onega domovja, ki je idealni ženi malo njeno kraljestvo. In kdo na svetu ima pravico uničiti ženi prirojen instinktivni nagon, da postane mati? Z vsem svetom se ji ne more nadomestiti blaženega trenutka, ko drži v naročju ter ljubezno lastno dete, nihče bi ji ne smel kratiti nepopisne sreče ter onega brezmejnega sladja, ki ga čuti njeno srce, kadar zasliši besede „moja mama“. Žena, ki te naravne, najlepše vezi ne more razumeti, nima sreče, nima ljubezni do otrok ter ni nikoli idealna vzgojiteljica — ali pa do danes vara samo sebe.

Ako nekaterim gđ. tovarišicam možitve ni po volji, nihče jih ne bo silil in noben zakon jim te ne bo veleval. Da pa si hočejo dati prepovedati poročiti se, je popolnoma nerazumljivo. Vse se bori za svobodo, vse si želi prostosti, žena prodira kot taka na površje, in me pa naj bi se odrekle same svoji pravici, naj bi se same pomagale kovati v okove?

Neznana tovarišica trdi, da poročena učiteljica ne postane boljša učiteljica. Cenjena tovarišica živi le svojemu vzvišenemu poklicu, in prav je! Toda ostala bi vestna gotovo tudi kot poročena učiteljica, kot mati! — Dobra učiteljica postane kot mati še boljša odgojiteljica. S tem niti najmanjšega predbacivanja tovarišicam. Marsikateri pa bo pokazala prihodnost, da temeljito pozna otroško dušo le mati, da je dana le nji ista globoka ljubezen do otrok, da ima ona podvojeno potrpežljivost s svojimi učenci. Tudi dete samo se bo še z večjim zupanjem oklenilo svoje učiteljice, zroče v njo dobro mamno njenih otročičev. To naravno, lepo razmerje med učiteljico in učenci je že samo trden temelj dobrim uspehom na polju vzgoje in pouka. Toliko vestne, samozvestne in ponosne pa smo tudi v svojem lepem poklicu, da lahko zavračamo vsako nezaupnico nam — poročenim. Ako pa so vas vedli gotovi slučajji do nasprotnega prepričanja, tedaj preudarite, če bi bila ista tovarišica neomožena delovala mnogo bolje. Dvomim! Vestnost in delavnost je čednost, ki jo lahko in najgoji žena, ki pa brez nje ravno tako lahko živi neporočena. Kdor si je do let, ko vstopi v zakon, ni pridobil, si jo bo težko priboril v življenju, komur pa je bilo vestno izpolnjevanje stanovskih dolžnosti v ponos in uspehi v šoli v veselje, ta, drage tovarišice, bo vestno deloval tudi v prihodnje. Kar pa se tiče križev, težav, skrbi itd., pa je

osebna stvar. Komur je naloga pretežka, komur je ni mar, naj jo blagovoljno odkloni, kdor pa si jo prostovoljno naloži, jo bo dovršiti moral sam. Ako je naše delo napornejše, ako si moramo čas dobro razdeliti, v šoli moramo in hočemo biti, ter smo — učiteljice z dušo in telesom.

Pravite, da smo slabe gospodinje. Seve, mladost je bila posvečena nauku in vse življenje šoli. Ne dajamo pa si same slabih naznanil, da smo za kaj drugega nezmogljive. Kako da bi si razumna učiteljica ne mogla prisvojiti tega, česar se v kratkem času privadi preprosto dekle! Tuintam smo videle že kaj koristnega, treba le dobre volje in pridnosti in v kratkem času lahko nadkriljuje razumna učiteljica marsikatero dekle, ki se je vzgojevalo le za gospodinjstvo, pripravljalo le na možitev. Torej nikar toliko ironije o organizaciji žen ter o posvetovanju pri gospodinjstvu.

Tudi slabe matere smo! Pač huda beseda za nas odgojiteljice! Toliko staršev nam izroča svoje otročiče. Le nekaj ur so nam na dan izročeni, in vendar zahteva svet, da se plod naše vzgoje kaže na vsem otroškem početju, da vzgojujemo in pripravljamo otroka za življenje. In svoje lastno dete, ki nam je najdragocenejši zaklad, ki ga ljubimo z vso silo prave materinske ljubezni, ki ga hočemo čuvati kot zenico svojega očesa ter mu srčno rade darujemo vsako pristo minuto, njega bi ne mogle vzgojevati? Nihče ne more biti porok za svojega otroka, temmanj mati, ki ni vzgojiteljica. Izobražena žena, ki pozna načela vzgoje, ne bo nikoli nesreča otrok in rodovine, če ima le dobro voljo in blago srce. Niti kot učiteljice niti kot gospodinje, najmanj pa še kot matere zaslužimo tako slabo kvalifikacijo in to še od strani tovarišice.

Vsaka poročitev, posebno možitve samostojnega dekleta mora biti dobro preudarna. Ako se omoži katera koleginja pod naš stan, ako poroči človeka, ki ni nič, ta naša tovarišica bi bila mogoče zašla tudi sama na pota, ki bi našemu stanu ne delala časti, in ne vem, če bi bile ravno na njo kolegije ponosne. Kar pa se tiče „objokane, zastražane, v stare cape zavite omožene učiteljice“, to mora biti neka osebna mrznja, ki ni v našo čast. Mislim pa, da ni čestitati možu, ki bo dobil ono razumno, izobraženo in inteligentno ženo, pri kateri vselej prevladuje razum, ki tako odločno zametuje srce. Brr — rečemo tudi me, brr — pred tako brezsrčno, torej le enostransko izobraženo odgojiteljico naše, ljubezni toli potrebne mladine. Štajerka.

Nekaj k zvišanju naših plač.

(S kranjskih hribov.)

Bilo je v počitnicah lanskega leta, to je malo poprej, kakor se je pisalo 1910., ko me je obiskal tovariš Slomškar. Razveselil sem se ga, kakor se sploh jaz hribovec razveselim vsakega olikanega človeka, posebno pa še tovariša, ki je odkrit in mi vse zaupal! Pogovarjala sva se, kakor sploh naš stan zahteva — o šoli. Od šole sva šla na okolico, na ljudstvo itd. Slednjič sva prišla tudi do organizacije. Vprašame: „Kaj, ali si že vpisan v Slomškovo Zvezo?“ „Ne, sem pri naši Zvezi!“ mu odgovorim. Bila sva si odkritosrčna med štirimi očmi. Ker je bolj zgovoren kakor jaz, mi je začel razkladati, kaj in kako bodo vse poslanci S. L. S. storili, da se nam zvišajo plače, posebno se za to potrudita Jaklič in Ravnika. Da, poslanec Jaklič je za gotovo in čisto za res obljubil, ravnotako Ravnika, da z mesecem vinotokom dobimo brez razlike na oženost ali samstvo 25% zvišano plačo, in če meseca vinotoka ne, pa vsaj ob novem letu, pa gotovo, kakor je gotovo amen v očenašu! Le kar Slomškar naj postane! — „Veš kaj,“ mu odgovorim, „tisto presedlanje me ne veseli. Saj veš, kako pravijo razumni ljudje takemu možu, ki jaha vsak dan drugega kozla, ali na vero ali za denar! — No, pa če imajo ljudski poslanci na podlagi katoliške vere kaj sreče, nam bodo vsem zvišali plače, saj se trudimo vsi za ljudsko izobrazbo, ako sem prav jaz pri Zavezji, ti pa Slomškar.“

Pa glej! Danes je že potekel mesec februar leta 1910., pa še ni nikjer tistega 25% poboljška! In tovariši, ne da bi morda bili hudi name! Najbrž sem kriv vsega jaz, ker se nisem dal vpisati v Slomškarijo? Zagotavljam vas, tovariši, da se bom kar precej dal zapisati

v Slomškarijo, samo da dobimo vsi enake plače!

Ali najbrž je še eno mogoče! Moj tovariš Slomškar ni dobro razumel poslanca tovariša Jakliča, zakaj to se spominjam, da letnice ni imenoval: ali letos vinotoka ali pa v novem letu, da bodo plače zvišane. Kadar bodo, takrat gotovo sporočim!

Pozdrav vsem stradalajočim tovarišem!

Vijolicea.

Ustava za Bosno in Hercegovino.

Nova ustava za Bosno in Hercegovino, ki smo jo omenili v zadnji številki, določa, da učitelji in železničarji ne morejo postati deželni poslanci.

Literarna zgodovina narodnega gospodarstva.

Izbrani eseji.

Spisal F. L. Tuma.

Stari vek.

(Dolge.)

V nekaterih teh teokracijah je duhovniška kasta fizično in moralno prevladala vse druge in ni nam težko umeti, da so te dežele najkonservativnejše in se zato tudi z največjo vnemo in srditostjo zapirajo proti vsakemu vplivu od zunaj. Tak tip je tibetska državniška organizacija.

Kjer pa vidi glava skupine svojo edino nalogo v obvarovanju tradicije, ki se brez težav prenaša ustno od enega pokolenja na drugega, tam se razen redkih zapiskov zgolj tehnične vsebine ni mogla razviti nobena samostojna ali pomembnejša literatura.

Drugi in za nas važnejša ljudska skupina starega veka je oni svet, ki nam je znan pod imenom antike: to so bujne filozofske Atene in vojaški, svet obvladujoči Rim.

Stari Grki se nam zde eden najkrasnejših narodov zgodovine. Pričeli so tudi oni s strogo teokratsko organizacijo, ali njih vera je bila nekaj človeku izredno blizega. Kakor jim je ustvarila božanstva bujna fantazija pesnika Homera, tako je bila na njih vera nekaj razumu podrejenega — zato je tudi tako hitro in lahko zmagal posvetni element nad cerkvenim — in po drugi strani je odgovarjalo umetniškemu razpoloženju njih duše.

Do Hezioda, okolo 800 let pred Kristom, je bila državniška struktura Grkov strogo teokratska. S Talom (620—550 pred Kr.), enim izmed sedmih grških modrijanov, se prične razvijati abstraktno premišljevanje. Peto stoletje pred Kristom pomenja za Grško dobo prosvetljenja. Kjer je zmagal um nad tradicijo. Tuintam prodero še stari duh in žanje svoje triume: pobožni vernik Sokrat je obojen brezbožja in izpiti mora zato strup, ali pričeni s Talom je zmagala do Platona vendar teologija nad teologijo; vera brez kritike se je morala umakniti pozitivnemu znanju.

Iz estetično-filozofskega zrna stare grške teokracije se je razvila polagoma veda astronomije, fizike, matematike in iz slednje zlasti geometrija, ki je veljala dolgo kot nekaj najbolj pozitivnega, s čemur se mora pečati človeški um.

Nič več ni dajala značaja grški strukturi duhovništvo in cerkev; na to mesto so stopili njeni posvetni misleci. Novo sredotočje je postala država in kar je z njo v zvezi: ustave, socialni organizmi, vzgoja. Vsakdo, ki se je zanimal na Grškem za socialno vprašanje, je govoril in pisal o — idealnih državah.

Stare teokracije so smatrale kot svojo najvišjo nalogo, da ohranijo stvari take kakor so; grški filozofje so jih hoteli premeniti v smislu svojih utopičnih projektov in če ne gre mirnim, postavnim potom, magari s silo — kakor je dolgo upal Platon, da izvede ta ali oni knez grških držav njegovo idealno državo v praktično življenje.

Izhodišče pri tem vprašanju so jim bila zgolj etična načela in največ svojega časa so posvetili pravičnosti, ker so jo smatrali za temelj dobri državni organizaciji. Podlaga državniške umetnosti bodi stvarno znanje — odtod znani Platonov izrek, da ne bo prej konec nesrečam in nezgodam, dokler ne bodo vladarji sami filozofi edini vladarji. Pokolenje in imetje je nekaj brezpomembnega — znanje in osebne